

Felszabadítási emlékkiállítás

Kiállítás a Károlyi-palotában

AZ EGYIK EMLÉK a szívekben, a másik a tárgyokban él. Miért mégis, hogy a tárgyi emlékek varázsa elevenebben szól hozzánk, mint a szívbelieké? Azt hiszem elsősorban azért, mert a szívbeli emlék egyéni, a tárgyi emlék pedig többnyire általános. Szó sincs róla, akad tárgyi emlék, aminek személyes jelentősége van, ám éppen ez a személyes jelentősége csökkenti amúgy is szűkre korlátozott jelentőségét. A légiakna, ami a házamra esett, az én emlékem, a ház kisdéd közösségének emléke; de a plakát, a házam falán, ami felszólít, hogy hagyjam el az óvóhelyet, minden sajátos, személyi kapcsolata mellett is általános jellegű, s mint ilyen, kilép a házam falának keretéből, előbb emlékké válik, majd a történelemé lesz.

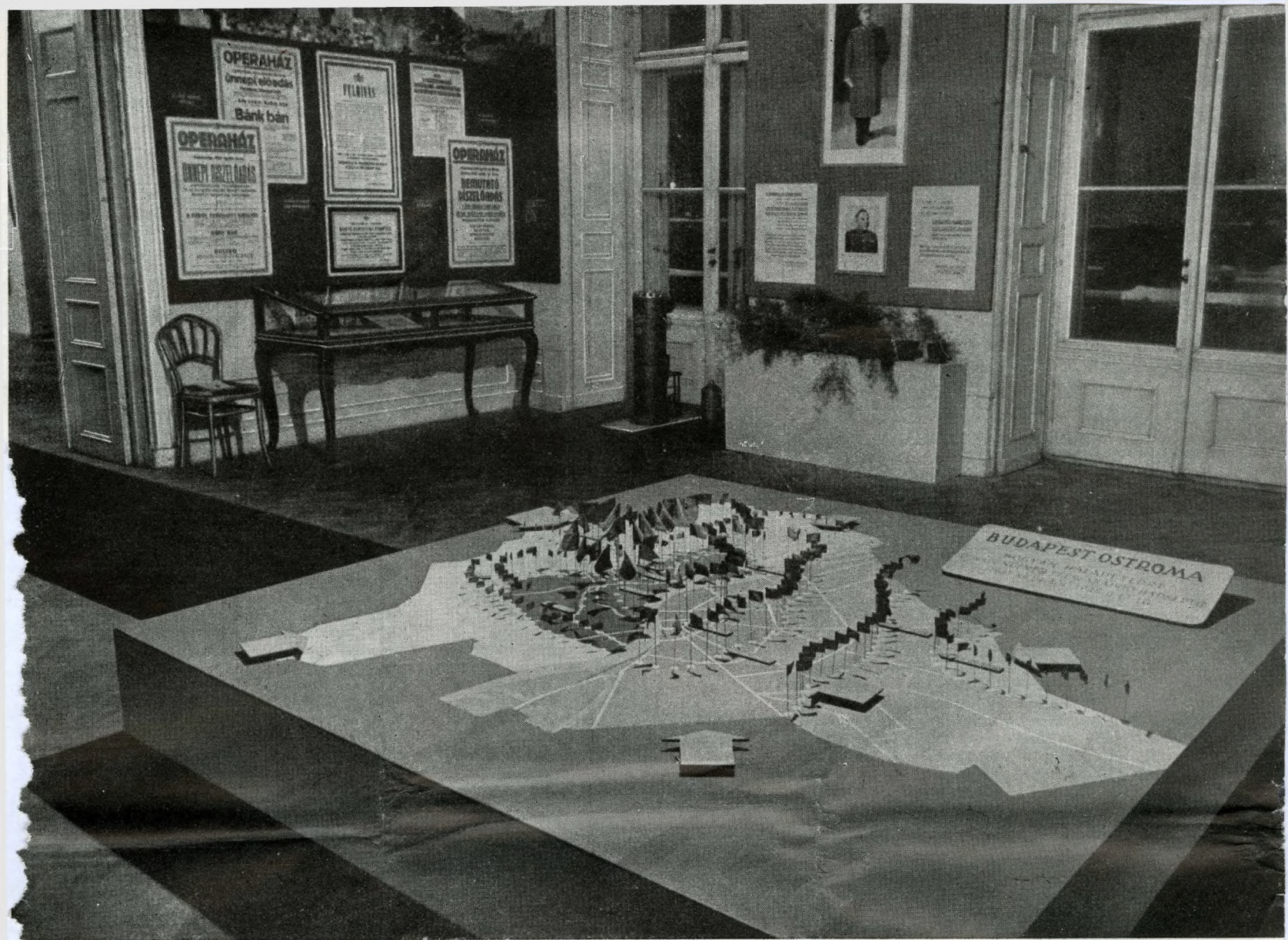
Emlék-kiállítástól történeti múzeumig látszólag csak egy lépés, de ezt a lépést mérföldköveket járó csizmákban kell megtenni és az úthoz évtizedekre, sőt évszázadokra van szükség. Az aquincumi tégladarab, a római agyagedény egykor személyes, egyéni emlék volt; ma történelem, várostörténet. Tárgy, ami annak

idején valakinek a szívéhez nőtt, most régészek tanulmányozzák, olykor köteteket írnak róla. A maga idejében jelentéktelennek tűnt, míg egyszer eljött az idő, mikor jelentősége felbecsülhetetlen.

Ilyen gondolatok között jártuk végig a Károlyi-palotában rendezett emlék-kiállítás teremt, ahol Budapest felszabadításának második évfordulóján a szív emlékei ölelkeznek a tárgyak emlékeivel. Kétségtelen, hogy számunkra mindez nem múzeum, mert hozzászoktunk ahhoz, hogy a muzeális élmény régi világ, régi emlékeiben él. A korszerű múzeum ugyan — nagyon helyesen — igyekszik elfűjni a port és a pókhálót a kiállított tárgyakról s az életet igyekszik átvarázsolni a multból a jelenbe, itt azonban erről nincs szó és nincs is rá szükség.

KÉT ESZTENDŐ ESEMÉNYEI még elevenen élnek bennünk. Még mindig olyan, mintha egy csúf álomból ébredtünk volna azon a napon, a dohos pince mélyén, szükség-fekhelyünkön, rongyainkban. Elcsigázott arcunk fehér volt, mint a tetszhalottaké, szemünk elszokott a fénytől,

nem bírta a napsugarat s csak hunyorgattunk, mint az éji-madár. Bizonytalan járással, szinte botorkálva róttuk az utcát, a felszabadult Budapest utcáit, egy-egy házat, egy-egy műemléket keresve, amit szerettünk, s ami már nem volt. A város népe a Duna-hidakhoz vándorolt, mert a Duna-hidak pusztulása fejezte ki legszemléltetőbben azt, ami történt: a barbarizmust, a náci vandálságot és a pöffeszkedő nyilas ostobaságot. Ismerősök és ismeretlenek között szájról-szájra járt a sok történet pusztulásról, halálról. Ezer és ezer lélek tragédiájának mozaikjából szövődött a város halotti szemfedője; kinek jutott akkor eszébe, hogy a nagy napok tárgyi emlékeinek összegyűjtésével törődjék, amikor a személyes emlékek és élmények a húsba vágtak, vérszobeket okoztak! Akiknek ez lett volna a feladatuk, a hivatásuk: nagyrészt nem is jutottak abba a helyzetbe, hogy anyaggyűjtést végezhetek volna. Most értjük meg igazán: miért olyan szegények múzeumaink a város régi ostromainak emlékeiben! A történelmi órák nem adnak módot

a történelem ilyesfajta lerögzítésére. A vihar alatt fedél alá menekül a legelszántabb haramia is. A háborgó tengernek le kell csendesedni, hogy a halász kivethesse hálóját. Muzeális gyűjtés csak akkor kezdődhet, amikor feltűnik az égbolton a szivárvány hídja.

ENNEK A KIÁLLÍTÁSNAK legfőbb érdeme, hogy úgyszólván hiánytalan. Amire lehetőség adódott, amit össze lehetett szedni: az itt van a termekben: képből, írásból, nyomtatásban! És amit ki akar fejezni, aminek az emlékét megörökíteni igyekeznek, az is teljes: a felszabadító szovjet hadsereg szerepét Budapest ostromában és az újjászületésben. Jellemzősül még azt mondhatjuk, hogy a kiállítás anyaga teljes, tökéletes illusztrációja egy megírásra váró könyvnek, ami a kétezer éves Budapest talán legtragikusabb, egyben leghősiesebb fejezetét örökíti meg az utókor számára.

Az ostromban égő Budapesttől a talpraállott Budapestig nem múlt el sok idő. Mindez szinte a hihetetlen-séggel határos. Ma már a világ csodája

— nem csodája; bámulata, elismerése — kíséri a talpraállást, ami a szovjet segítség nélkül nem történhetett volna meg. Természetes, hogy Budapest népének akarateréje; a leg hamarabb magához térte és magára eszmélt munkásság energiája s az élni-akarásnak az a bámulatos lendülete, ami pesti sajátosság: mind egy-egy tényezője a megújulásnak. Az első újság, az első villamos, az első telefon, az első levélhordó, a villany, a víz, a gáz, a rom-eltakarítás, az első bolt és az első kávéház egykor mesékké válik, ám a legendák mögött ott él a felszabadító szovjet hősök történelmi szerepe és a baráti Szovjet-Unió segítő keze — a szívekben a hála múlhatatlanságával és a könyvekben e dokumentumokkal, amik most a kiállításon szerepelnek.

Napjainkban, két esztendő közelségéből, csupa jó ismerős a főváros emlék-kiállításának anyaga. (A rendezésért Goda Gábornak mondunk hálás köszönetet.) Amint múlnak az évek, az élmények távolodásával, lassan történelemmé magasztosulnak. Ma még egyet jelent számunkra az

idők szívbeli élménye és tárgyi emléke. Egyszer aztán eljön az idő, amikor nem lesz több szemtanuja az eseményeknek és az átélés szerepét a historikum foglalja el.

Akkor nő igazán nagyra, felbecsülhetetlenre e kiállítás jelentősége.

(L. S.)

A BUDAPEST

1946. évfolyamának

tartalomjegyzéke megjelent

*

Kapható a kiadóhivatalban

Ára 2 forint